

Novejše repertoarne vezi med Zagrebom in Ljubljano

Ko smo poskušali pred poldrugim desetletjem opisati in oceniti razvoj in pomen dotakratnih menjav dramskega repertoarja med slovenskim in hrvaškim središčem,¹ smo zapisali ob koncu takele sklepe:

hrvaška drama je bila razmeroma že zelo zgodaj stalen gost v repertoarju slovenskega gledališča (Kukuljević 1862, 1871, 1878; Tomić 1882, 1884);

zagrebško gledališče, ki je sicer dokaj kasneje seglo po naših delih (krivda za to kajpada ni samo na hrvaški strani), ima pomembno prednost v tem, da je tvegalo celo krstne predstave slovenskih del, ki so doživljala uprizoritve v Ljubljani šele pozneje ali pa sploh nikoli (Funtek, Za hčer Zgb. 1898; Kvedrova, Tuje oči Zgb. 1905; Kraigher, Školjka Zgb. 1917 — Lj. 1921; Cankar, Hlapci Zgb. sept. 1919 — Lj. dec. 1919);

v obdobju med obema vojnama je dalo ljubljansko gledališče razmeroma ugoden in pregleden izbor sodobne hrvaške dramske tvornosti (Vojnović, Tucić, Begović, Petrović, Ogrizović, Donadini, Kosor, Kulundžić, Dimitrijević, Feldman, Begovičeva);

posebej je treba pri tem poudariti uspehe, ki jih je dosegalo v tem času slovensko gledališče z uprizarjanjem dram Miroslava Krleže (vsa tri besedila glembajevskega cikla);

poleg izmenjavanja repertoarja je važna še druga vez med obema gledališčema, ki jo bo treba (tako kakor operne vezi) posebej raziskati: delež, ki so ga dali slovenski gledališki ustvarjalci h graditvi hrvaške odrske kulture in obratno; vlogo, ki so jo odigrali v Zagrebu slovenski umetniki Ignacij Borštnik in Zofija Zvonarjeva, Hinko Nučič in Vika Podgorska, v novejšem času Ferdo Delak in še vrsta drugih, z one strani pa delež, ki ga ima pri graditvi slovenske odrske kulture hrvaški režiser dr. Branko Gavella in vrsta igralcev, ki so z daljšim bivanjem (Dragutinović, Rogoz) ali s posameznimi gostovanji (Fijan, Ružička-Strozzičeva, Mandrović) oživljali in bogatili naše uprizoritve.

Razmišljanja o takih vezeh preteklosti smo takrat sklenili z željo, naj bi jih v prihodnjih letih poglobili... In če danes vprašamo, kaj smo v teh dvajsetih letih zares storili v tem pogledu, bi bil pravičen odgovor: komaj smo dohitevali tisto, kar je bilo živo že skoraj pred stoletjem. Vendar pa, nekatera srečanja so bila toliko zanimiva in tehtna, da si velja menjave teh dveh desetletij nekoliko pobliže ogledati.

Najprej: kaj je storila Ljubljana?

Res je, da je bilo mogoče že prvi čas po končani vojni pogosto spremljati predstave hrvaških del, posebej še zaradi pomembne novosti — nenavadno

¹ D. M., Gledališke vezi med Zagrebom in Ljubljano, Novi svet (Lj. 1950, str. 584—601) in Republika (Zgb. 1952, str. 127—134). Tako takratni kakor sedanji pregled upoštevatata samo dramske predstave. — Dokumentacija o uprizoritvah Cankarja je večidel pri članku dr. S. Batušića. — Prim. še prispevke v zborniku »Hrvaško narodno kazališče« (Zgb. 1960): S. Batušić, Domači dramski repertoar na zagrebačkoj pozornici; M. Perković, Slovenski avtorji na zagrebačkoj pozornici; S. Samec, Veze između slovenske i hrvaške kazališne umjetnosti. — Gl. tudi kritiko B. Hečimovića, Književnik 1959, 6. zv.

Predstava 96

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE · DRAMA

V petek, 24. januarja 1947

Red: Dramski I. (5)

(Prvič)

PREMIERA

Na straži

DRAMA IZ RAPALSKIH DNI V TREH DEJANJIH — SPISAL VIKTOR CAR EMIN — PREVEDEL F. S.

Scenograf: inž. ERNEST FRANZ

Režiser: PETER MALEC

Predstava 174

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE · DRAMA

V sredo, 17. junija 1953

Izven (56)
PREMIERA

(Prvič)

Krstna predstava

Josip Kulundžić

ČLOVEK JE DOBER

DRAMA V TREH DEJANJIH — PREVEDEL JANKO MODER

Scenograf: ing. arch. Viktor Molka

Režiser: Slavko Jan

Predstava 201

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

DRAMA

V soboto, 28. maja 1955

Izven (79)

(Prvič)

PREMIERA

MARIJAN MATKOVIČ

Na koncu poti

DRAMA V DVEH DELIH

Režiser: SLAVKO JAN
Asistent režije: JURO KISLINGER

Poslovenil MILE KLOPCIC

Scena: VLADIMIR RIJAVEC
Slikar kostumov: MARIJA KOBIJEVA

V petek, 12. februarja 1960

(Prvi)

Izven 81 (3)

PREMIERA

MIROSLAV KRLEŽA

ARETEJ

all

Legenda o sveti Ancili

velikega števila ponovitev — vendar so bila ta prva leta skoraj vsa v znamenju Krleže. Bojan Stupica je domiselno na novo uprizarjal drame, ki so velikemu delu publike še živele v spominu iz časa Gavellovega dela pri nas: najprej »V agoniji« (18. aprila 1946, Gavella 1933), potem »Gospodo Glembajeve« (16. oktobra 1946, Gavella 1931). V repertoarnem pogledu po vsem tem nič novega, četudi je bila obuditev obeh dram gotovo upravičena in sprejeta s simpatijami. Kar zadeva kvaliteto: kljub zanimivim režijskim prijemom in nekaterim igralskim stvaritvam je bila zlasti nova interpretacija »Glembajevih« vendarle preveč iskana, oslonjena na prezunanje poudarke in ni dosegla nekdanjega, prvega srečanja. Nekaj je prispeval k temu gotovo tudi čas, predvsem pa: pri slovenskem krstu so sodelovali ob Levarju še Nablocka, Kralj, Šaričeva, Železnik, Daneš — igralci, ki se zde v teh vlogah nenadomestljivi.

Isto gledališko leto je dalo — 24. januarja 1947 v režiji P. Malca — vendarle tudi »novost« iz hrvatske književnosti, četudi novost samo za Ljubljano: »Na straži«, dramo iz rapalskih dni, ki jo je napisal skoraj četrt stoletja prej (1923) Viktor Car Emin, ob ljubljanski premieri že najstarejši hrvatski pisatelj. Za ljubljanski gledališki svet je bilo to novo ime, čeprav je imelo slovensko gledališče v Trstu njegovo »Zimsko sonce« v repertoarnem načrtu že v letu 1902, v letu 1910 pa je to igro končno tudi res uprizorilo. Njegovi rapalski igri je bilo kajpada potihem naročeno, naj odigra vlogo agitke, saj je njena tematika v dneh vroče pravde za Primorsko, Trst in pisateljevo ožjo domovino Istro nanovo postala aktualna. Po vsem tem je bila uvrstitev v spored razumljiva in prvo srečanje z avtorjem upravičeno, četudi večjega umetniškega dogodka ni bilo mogoče pričakovati.

In ko je prišel — komaj čez štiri leta — znova hrvatski avtor na spored, je bil to spet — Krleža. Vendar je bilo to srečanje vabljujejše, saj je bilo delo Ljubljani še neznano, pa četudi starejše od glembajevskih dram: »Vučjak«. Druga vabljivost je bila v tem, da nam je Krležo spet posredoval mojstrski interpret njegovih del, Branko Gavella. In končno, vodstvi obeh gledališč sta poskrbeli za izmenično gostovanje med Zagrebom in Ljubljano — gostovanje z isto dramo na isti večer, v isti režiji, pri kateri je sodeloval isti scenograf

Ančka Levarjeva in Marija Vera
v drami »Na straži« V. Cara Emina

Prizor iz Kulundžičeve drame »Človek
je dober«

(Tompa). Ljubljansko gledališko občinstvo je imelo pri tem še lepo priložnost: po dolgih letih se je srečalo z umetnostjo dveh svojih rojakov, članov zagrebške Drame — Vike Podgorske in Hinka Nučiča. Bilo je to 16. junija 1951, dobre štiri mesece po ljubljanski premieri (4. febr. 1951). Kritik Ljudske pravice je že v uvodu omenil prednosti, ki da jih je imel zagrebški »team«: igral je svojega avtorja; upodabljal je karakterne tipe lastnega življenjskega ambienta; pomagal mu je miljejsko barvani jezik, ki je v bistvu neprevedljiv. Že zato je razumljivo, da so bile vidne razlike v načinu obeh uprizoritev. Naš stil, tako je sodil dr. Kralj v omenjeni kritiki, je nekoliko akademsko privzdignjen psihološki realizem z udržano notranjo igro in z relativno skopimi zunanji sredstvi, zagrebškega igralca pa označuje teatralno mnogo bolj sproščen igralski slog, psihološka igra z očitnimi poudarki miljejskega realizma oziroma naturalizma. Po vsem tem je bila zagrebška predstava bolj avtentična, ljubljanska kljub razlikam »častna«.² In za konec še ena razlika: Zagrebčani so igrali v dobro zasedeni, Ljubljančani v na pol prazni hiši.

Tako velja, da smo domala vse prvo povojno desetletje samo dohitevali zamujeno ali obnavljali znano, medtem ko imajo prva srečanja z novo hrvatsko dramo dokaj visoko letnico: 1953 in 1955.

Pa tudi ko je prišla na vrsto prva novost, *Kulundžičeva igra »Človek je dober«* v režiji Slavka Jana (17. junija 1953), je šlo sicer res za novo, v Zagrebu

² Ljudska pravica 21. jun. 1951.

še celo neuprizorjeno delo, vendar za avtorja, ki ga je štelo ljubljansko gledališče med svoje stare znanke: že 1927. leta je bila na sporedu njegova »Polnoč«. Bila je to prva režija mladega Cirila Debevca, o kateri je pisal Bratko Kreft še zdaj, ob novem srečanju s Kulundžičem, kot o manifestaciji nove dramatike, novih prizadevanj v gledališču in literaturi.³ Vendar, med obema dramama ni samo četrto stoletje, temveč še druga, bistvena razlika: »Polnoč« je pesimistična drama, rojena pod vplivom ekspresionizma iz zmede let po prvi vojni, novo delo našega pisatelja pa preveva misel, izražena že v samem naslovu: človek je dober. Ljubljansko krstno predstavo je obiskal tudi avtor in med izjavami, ki jih je dal v razgovoru po premieri, je posebno značilna tale: čeprav se nekateri liki nekoliko oddaljujejo od onih v drami, so (v Janovi režiji) bolj koncipirani, kakor jih je videl pisatelj sam, zlasti glavna junakinja (Sava Severjeva), da je bolj humana in tragična.⁴

Resničen poseg v sodobno stvarnost, povezan z mlajšim in pri nas še malo znanim, čeprav že v zadnjih predvojnih letih aktivnim hrvatskim dramatikom, je bila šele premiera drame Marjana Matkovića »Na koncu poti« (28. maja 1955).

³ Gled. list lj. Drame 1952/53, št. 10.

⁴ Intervju v Slov. poročevalcu 21. jun. 1953.

Prizor iz Matkovićeve drame »Na koncu poti« (L. Rozman, M. Furijan, L. Potokar)

Ljubljanska uprizoritev Krleževega »Areteja«

Tisti, ki so sprejemali to delo v dramski spored in tisti, ki so ga ocenjevali, so se zavedali, da gre za enega prvih poskusov svobodnejšega obravnavanja revolucionarne tematike v naši dramski književnosti. Zato je tudi sprejela npr. Ljudska pravica premiero tega dela z besedami v naslovu »Na začetku — ne na koncu poti«, kajti Matkovičeva drama je »plug, ki je poskušal in v marsičem tudi uspel globlje zarezati brazde za višjo umetniško rast«. ⁵ Vendar, kar zadeva ljubljansko postavitve, beremo prav tam sodbo, da je bila — mimo nekaterih igralskih kreacij — docela povprečna, medtem ko je bilo mnenje drugega dnevnika ugodnejše. ⁶ Sicer pa niti ta predstava ni bila — vsaj za slovenske gledališke poznavalce — več novost: že pred ljubljansko premiero so jo odigrali člani Zagrebškega dramskega gledališča na celjskem festivalu domače drame.

Razen te Matkovičeve drame je prišlo le še eno hrvaško delo ta čas do nas neposredno po rojstvu, vendar je bilo to spet delo dobrega znanega pisatelja: Krležev »Aretej« (12. februarja 1960). Vladimir Kralj je imel prav, ko je začel svojo oceno v Naši sodobnosti z besedami: »Ako se uspešen in priznan dramski pisatelj, kakršen je Miroslav Krleža, po tridesetletnem molku znova

⁵ V. Predan, 2. jun. 1955.

⁶ V. Kralj, Slov. poročevalec 5. jun. 1955.

1097
Premiera v četrick, dne 28. septembra 1962

Dušan Rokaandž

NAD PREPADOM

Drama v treh dejanjih
Prevedel Dušan Moravec

Scena in kostumi: Milan Butina Režiser: Mirko Mehnič

Vela	Slavka Glavinova
Benko	Jože Lončina
Marin	Polde Dežman — Jože Zupan
Klement	Miro Kopač
Dolinar	Tanež F. Presetnik

Morda se ni dogodilo nikjer in nikoli, lahko pa bi se odigralo kje v preteklosti in prav tako se morda bo, v podobnih okoliščinah, v kateri koli deteli, kdaj v prihodnosti

Inspicijent: Lucijan Orel Odrski mojster: Ladi Demšar
Razsvetljava: Ivan Vrankar Lesuljar: Fani Potpižin

Kostume je izdelala krojačnica Mestnega gledališča pod vodstvom Valerije Illovarjeve in Alojzija Lindiča

Premiera v soboto, dne 27. septembra 1962

Drago Gorvsi

KAROLINA REŠKA

Komedija v štihl dejanjih
Prevedel Dušan Moravec

Scena: Milan Butina Režiser: Jože Tiran

Paolo Scerpa, meir mesta Rako	France Presetnik
Andrija Belinč, reški trgovec	Miro Veber
Karolina, njegova žena	Alenka Svetelova
Pietro Terry, advokat in notar	Sasa Miklavc
Ljudevit Adamič, bogat meščan in trgovec	Mirko Zupančič
Kraljič, policijski komisar	Jože Gale
Kapetan francoske žandamerije	Janež Rožanek
Frane, sluga reškega municipija	Daniilo Bežalj
Franci Prus	Franci Prus
Lucija	Julka Stenčeva
Pepca	Melka Bucarjeva
Marija	Vladoša Šimčičeva
Zora Anderličeva, patricijka	Judite Hanova
Gospa Roza, Karolinina sosedka	Ruža Božjeva
Fransanti, angleški admiral	Angel Arčan
Host, angleški major	Janež Lavrih
George, angleški podporočnik	Milan Katan
Patricijka	Iva Zupančičeva
Stereč	Lucijan Orel

V manjših vlogah sodeluje ves ansambel
Godi se leto 1813 na Raki

Inspicijent: Lucijan Orel Odrski mojster: Ladi Demšar
Razsvetljava: Vlado Drapal Lesuljar: Fani Potpižin

Kostume po načrtih Valerije Illovarjeve je izdelala krojačnica Mestnega gledališča pod vodstvom V. Illovarjeve in A. Lindiča

Dve hrvatski drami v ljubljanskem Mestnem gledališču

oglasil, je to brez dvoma literarni dogodek.« Pa ne samo zato. Isti kritik je tudi sklenil poročilo z ugotovitvijo, da je »Aretej« kljub nekaterim pridržkom brez dvoma najpomembnejše dramsko delo, kar jih je bilo po vojni napisanih v Jugoslaviji in nikakor ne zaostaja za velikimi dramskimi storitvami v svetu.⁷ Tudi Josip Vidmar je pospremil novo dramo na pot s prepričanjem, da ta »humanistična fantazija« »po svoji vsebini ni nič manjšega, kakor moralna bilanca evropske civilizacije, datirana z jesenjo 1938... toda... njene ugotovitve veljajo današnjemu svetu ali vsaj nekaterim njegovim pojavom.«⁸ Predstava je bila pravi ognjemet misli in domislic, večnih resnic in bridkih izpovedi o naših dneh, ki jih je spremljal intelektualni del publike s pravo naslado, povprečne gledališke obiskovalce pa je zadovoljeval teatralni moment »Areteja«, ki ga pri prejšnjih Krleževih dramah niso bili vajeni. Sicer pa so bila mnenja tudi deljena, med temi obiskovalci kakor med ljudmi v gledališču samem. Zanimivi sta nekje že citirani izpovedi, ohranjeni v arhivu SGM: enega bralca je do kraja prevzela ta »prva filozofska drama jugoslovanske dramatike«, ki da je »brez dvoma na najvišji ravni svetovne dramatike tega tipa«, drugi je prebral celo dvakrat in je sporočal režiserju: »Prav nič ti ne zavidam te intelektualne legende. Odločevala bo le režija.«⁹

⁷ V. Kralj, Naša sodobnost 1960, str. 385.

⁸ J. Vidmar, Gled. list lj. Drame 1959/60, št. 7.

⁹ Korespondenca S. Jana v SGM.

Roksandićeva drama »Nad prepadom« (M. Kopač, P. Dežman)

Prizor iz Gervaisove »Karoline Reške« z A. Svetelovo

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE · DRAMA

V LJUBLJANI

V soboto, 16. junija 1951

(Enaindvajsetič v izvedbi ljubljanske Drame)

Gostovanje v Narodnem Kazališču v Zagrebu

Miroslav Krleža

VUČJAK

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE
ZAGREB

GOSTOVANJE DRAME

MIROSLAV KRLEŽA

VUČJAK

16. VI.

LJUBLJANA

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
(zgrada opere)

K. Tompa, *Scena za Krleževoga »Vučjaka«*

Še en skupni imenovalec bi lahko zapisali vsem tem hrvatskim delom, uprizorjenim po vojni: same težke, mračne drame. En sam večer sprostivte je pripravil režiser Jamnik šele poleti 1960 z novo uprizoritvijo (spet stare!) *Držičeve* komedije »*Boter Andraž*«, ki ga je že svoj čas po predelavi Marka Foteza in v priredbi Mirka Rupla z velikim uspehom uprizarjal Bojan Stupica. Bil je ta novi »*Dundo Maroje*«, kot je njegovo pravo ime, zares »renesansa renesanse« in vse tisto, kar je pričakoval od njega dramaturg Filipič v svojem programatičnem zapisu v *Gledališkem listu*: duhovit, sproščen, barvit, temperamenten in pester spektakel...¹⁰

In potem spet *Krleža*, nov in star hkrati: ob pisateljevi sedemdesetletnici in ob umetniškem jubileju Save Severjeve — spet »*V agoniji*«, to pot v treh dejanjih.¹¹ Tako je bila drama že spočetka zasnovana, napisana pa potem v dveh dejanjih; zdaj, po »*Areteju*«, se je avtor navsezadnje odločil za prvotno namero. Poznavalce, občudovalce in nasprotnike Krleževoga dela je novi poskus razgrel in tako v rojstnem kraju kakor pri nas je bilo izgovorjeno veliko navzkrižnih besed. Josip Vidmar je razsodil takole: s tretjim dejanjem je delo izgubilo nekaj svoje prvotne čustvene romantike, ki v novi verziji doživi vrsto trivialnih šokov; vendar, v novi verziji dobi drama svojo tretjo družbeno

¹⁰ Gled. list lj. Drame 1959/60, št. 11.

¹¹ 29. jan. 1963, rež. F. Jamnik.

dimenzijo; zlasti dr. Križovec je zdaj predstavnik ne samo odmirajoče gospode, marveč tudi tiste meščanske inteligence, ki je v stari Jugoslaviji prosperirala, drama sama pa ilustracija razmer v stari Jugoslaviji.¹²

Vendar, vse kaže, da so bili glasovi proti novi verziji močnejši ali, bolj natančno: gledališko vodstvo je bilo zanje dovzetnejše, sicer ne bi dve leti kasneje¹³ znova uprizorilo — dvodejanske »Agonije«, »po volji avtorja in igralcev«, kot je zapisal Jos. Vidmar.¹⁴

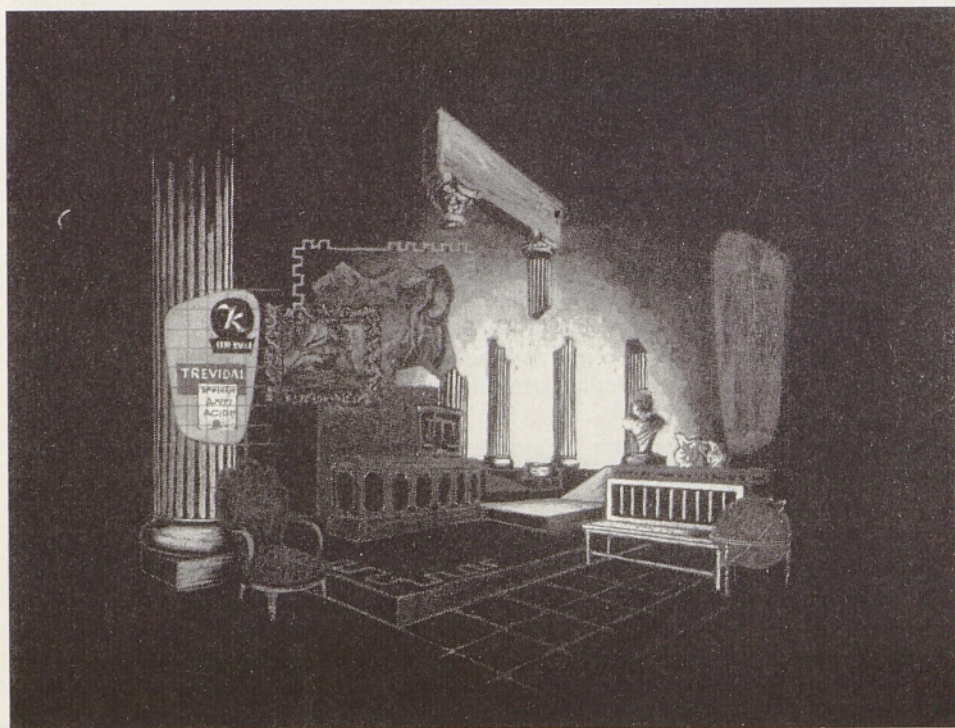
Poleg teh osmih hrvatskih dramskih del, ki so zaživeela na odru Drame Slovenskega narodnega gledališča, so mogli spoznati ljubljanski gledališki obiskovalci še šest iger v novem Mestnem gledališču, če ne štejemo mnogih amaterskih in polprofesionalnih predstav, zlasti tistih v Šentjakobskem gledališču. To repertoarno dopolnilo je pomembno že zaradi tega, ker sta med štirimi avtorji dva taka, ki ju Drama nikdar ni uprizarjala: Gervais in Roksandić.

Prvi je bil na sporedu popularni istrski poet Drago Gervais, s svojo nepretenciozno komedijo za vsakdanjo rabo, »*Za stanovanje gre*«. Avtor je zapisal

¹² J. Vidmar, Delo 1. febr. 1963.

¹³ 4. marca 1965, rež. F. Jamnik.

¹⁴ Delo, 9. marca 1965.

S. Jovanović in V. Rijavec, Scena za Krleževega »Areteja«

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE

KAZALIŠTE NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE

Subota, 9. lipnja 1945.

4. put

TEŠKI ČASOVI

Drama u 2 slike iz narodno-oslobodilačke borbe od Mateja Bora

Redatelj: JOZO LAURENCIĆ

OSOB E:

Profesor dr. Jerko	Emil Kutijaro
Matej, student	Marjan Lovrić
Saša, profesor	Ivo Jakšić
Lauritz, agent Gestapa	Vatroslav Hladić
Neznanac	Josip Marotti
Irena, studentica	Smiljka Bogdanović
Radnik	Duka Tadić
Detektivi	Sven Lasta
	Stev Vojnović
	Dragutin Krča

Događa se u Zagrebu za vrijeme ustaško-nacističke okupacije.

pred premiero opravičilo, »naj se ljudje vsaj nasmejejo, če imajo že sitnosti s stanovanji«, ¹⁵ gledališče je to sprejelo in ljudje so se ravnali po njem. Po dnevnem uspehu, ki ga je imela ta lahkotna igra, ¹⁶ se je naslednja sezona v tem gledališču začela kar z dvema hrvatskima besediloma. Ni bil zgolj slučaj: tisto leto ni bilo predloženo za uprizoritev niti eno slovensko delo, Narodno gledališče v Zagrebu pa je imelo prejšnjo sezono na sporedu polovico domačih dram! Ko so izbirali komedijo, so se v Ljubljani odločili spet za Gervaisa, to pot za njegovo »zgodovinsko« veseloigro »*Karolina Reška*«, samo zelo od daleč zgodovinsko, vendar polno šegavih domislic in duhovitih klepetov, obmorskega kolorita in galskega humorja, tako značilnega za tega Istrijana s francoskim primkom. Resnejši del sporeda pa je izpolnil — in celo začel sezono — mladi Duško Roksandić z »dramo izgubljenega zaupanja«, kot so jo krstili, »*Nad prepadom*«. Nekaj mesecev prej je bila krstna predstava te drame v Zagrebu in v njej je Roksandić že razmeroma zgodaj kritično analiziral pozneje priljubljeno temo — spopad znotraj odporniškega gibanja. Drama je postavljena sicer v nedoločen kraj in čas: »Morda se ni dogodilo nikjer in nikoli, lahko pa bi se odigralo kje v preteklosti in prav tako se morda bo, v podobnih okoliščinah,

¹⁵ Gled. list Mest. gled. lj. 1951/52, št. 3.

¹⁶ Prem. 15. jan. 1952, rež. L. Potokar.

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE

GOSTOVANJE

DRAME
SLOVENSKEG NARODNOG GLEDALIŠČA
LJUBLJANA

IVAN CANKAR:

2.x. u 19.30 sati

ZA DOBRO NARODA

MATEJ BOR

3.x. u 19.30 sati

ZVIJEZDE SU VJEČNE

PRETPRODAJA ULAZNICA OD 25 IK NA LIJEVOJ BLAGAJNI ULAZNE CIJENE OD 50 DO 350

Rabadana je doživela v Ljubljani spet — »praižvedbo« (24. januarja 1959) v režiji Jožeta Tirana, veliko razprodanih hiš in pozneje celo predstave na prostem, v predverju ljubljanskih Križank.

Tako so videli ljubljanski obiskovalci v dvajsetih letih štirinajst del sedmih hrvatskih avtorjev v dveh gledaliških hišah. Nekaj priložnosti za izpopolnitev tega razmeroma skromnega izbora, posebej še, kar zadeva sodobno dramo, so dala nekatera srečanja ob gostovanjih zagrebških ansamblov, saj so ti izbirali dramska dela za na pot večidel med domačimi primeri sodobne in klasične drame. Prvo gostovanje (1948/49) je bilo sicer v znamenju Shakespeara in Gorkega (Othello, Vasa Železnova), sledilo pa je vsaj za Ljubljano kar se da vabljivo, že omenjeno izmenično gostovanje s *Krleževim* »Vučjakom«. Po neopravičljivo dolgem presledku je dala za tem pobudo za nove obiske v Ljubljani

Prizor iz Kreftove »Velike puntarije« v Zagrebu (na desni H. Nučič kot župnik Babič)

šele »Linhartova jubilejna sezona« in takrat smo se srečali kar s tremi hrvatskimi dramskimi deli, ki so bila po večini nova, za Ljubljano pa vsa nova: najprej z Marinkovičevo »Glorijo« (8. marca 1957) v izvedbi Narodnega gledališča, v maju pa (3. in 5.) najprej s Kolarjevo igro »Svojega telesa gospod _____ potem s pri nas še ne igrano Krleževo dramo »V logorju«, z dvema predstavama, ki

Če pravimo, da so se pokazala to pot hudo deljena, pa tudi precej negativna mnenja, je treba pripisati še opombo, da je bila manjše naklonjenosti deležna predvsem izvedba. V delu Bratka Krefta, ob Cankarju največ igranega slovenskega avtorja, kakor so pisali o njem, so vsi videli odlike, tako v risanju značajev, ostrini dialoga, v ne črnobelem slikanju.²¹ Očitali pa so gledališču, da je namenilo študiju prekratek rok in premalo skrbi, zato da je bilo hladno sprejeto pri publiku tako delo kakor režija in izvajalci. Četudi so videli v delu slabosti, so vendar pisali, da bi bilo na tujem to že klasično gledališko besedilo, material za mnoge nove poskuse.²² Po petih ponovitvah drame niso več uvrščali v spored.

In potem so tekle sezone brez slovenske drame vse do slavnostnih dni leta 1960, ko je povabilo Hrvatsko narodno kazalište slovenskega režiserja Slavka Jana z željo, naj bi tudi na zagrebški oder postavil svoj uspeli koncept *Cankarjevih »Hlapcev«*. Svečana premiera je bila 26. novembra, reški igralec Veljko Maričić je nastopil kot gost v vlogi Jermana, njegovo mater pa je igrala ob tej svečani priložnosti Mila Dimitrijević, ki je preživela do takrat že šestinšestdeset let na gledaliških deskah. Predstava je bila v okviru slavnostnih dni in take so bile v veliki meri tudi ocene, vendar ne čisto brez pripomb o nalomljeni koncepciji, ki da kljub impresivnim stvaritvam ni bila stilno prečiščena.²³

Izjemne pozornosti sta bili deležni zadnja leta v Zagrebu dve novejši dramski besedili, ki sta si tudi doma pridobili sloves: »Afera« Primoža Kozaka in »Antigona« Dominika Smoleta, obe v Kazališnem studiu. »Afera« (prem. 27. okt. 1962) je bila sprejeta zlasti pri mlajših ocenjevalcih z vsemi simpatijami in podrobnimi, pogosto zapletenimi analizami, primerjali so jo s Sartrovimi »Umazanimi rokami«, ji dajali »po širini zamaha«, po »strogosti dramskega izraza« itn. prednost pred Sartrovo dramo in ugotavljali, da v Zagrebu ni dobila take interpretacije, kakršno bi zaslužila.²⁴

Tako kakor »Afera« je poldruugo leto kasneje tudi »Antigona« z uspehom osemkrat zaživela na istem odru (prem. 26. febr. 1964), vendar so to igro ljubitelji moderne drame že poznali po gostovanju ljubljanskega gledališča v jubilejni sezoni HNK, zdaj pa so jo spoznali v izvedbi Zagrebškega dramskega gledališča.

Dvakrat je odprlo svoja vrata slovenski drami tudi gledališče Komedija. Najprej je uprizoril Dino Radojević *Cankarjevo »Pohujšanje«* (Sablazan u dolini sv. Florjana, prem. 1. aprila 1961), v najnovjšem času pa režiser D. Švarc *Torkarjevo* doma še neuprizorjeno igro »I opet taj Švejk« (prem. 2. okt. 1962). Ta je ostala skoraj docela neopažena v zagrebškem tisku, le prevajalec B. Žganc nam je ohranil v mariborskem Večeru sporočilo o tem dogodku: da je Torkar obudil iz groba Haškovega junaka in ga postavil v sodobno okolje, kjer je duhovit, poklicni bebec, povedal nekaj pikrih pripomb na račun sodobnega sveta; da je bilo besedilo samovoljno črtano; da režiser ni upošteval avtorjevih navodil; in, končno, da sta premiero prezrla vodilna zagrebška časnika, popol-

²¹ Nar. list 3. nov. 1952.

²² Prav tam, 27. nov. 1952.

²³ Vjesnik 6. dec. 1960.

²⁴ Vjesnik 31. okt., tudi Telegram 2. nov., Več. list 27. okt. 1962 itd.

Zadnja slovenska igra v Zagrebu: Torkarjev »Švejk«

dnevnik pa jo je dokaj neugodno ocenil.²⁵ Naj bo že kakor koli: prav gotovo gre tudi ob tem najnovejšem srečanju za ne prav pogost, vendar značilen primer — krst slovenske drame na tujem odru, pa prezrt tam in doma.

Prej smo zapisali: Ljubljana je videla štirinajst del sedmih hrvatskih avtorjev v dveh gledaliških hišah. In Zagreb? Če ne upoštevamo kratke Borove igre v izvedbi partizanskega teatra, govore številke takole: sedem del petih slovenskih avtorjev na treh scenah, če štejemo Studio posebej. Vendar, tudi to pot so gostovanja marsikomu omogočila, da je lahko dopolnil to skromno podobo, zlasti še, ker so Ljubljanci ob vseh gostovanjih še bolj zvesto kakor Zagrebčani odbirali domača dela.

Tak namen je bil poudarjen pri obeh večjih gostovanjih, med katerima pa je žal celo desetletje: ob prvem, še pred izmenjavo »Vučjaka«, je ljubljanska Drama obiskala Zagreb s Cankarjevimi »Hlapci« in Krestovimi »Krajnskimi komedijanti« (1949), kasneje pa spet s Cankarjem, to pot z njegovo satirično komedijo »Za narodov blagor« in s takrat novo Borovo igro »Zvezde so večne« (1959). Izpisovanje časopisnih odmevov bi ne imelo pravega pomena, saj vemo, da so ob gostovanjih zapisane sodbe pogosto bolj vljudnostne kakor kritične, vendar je veljavna splošna ugotovitev, da je sprejemala publika te obiske s

²⁵ Večer 26. okt. 1965.

IZBORA 1958

KOMEDIJA

**SPOMEN PRIREDBA KULTURNO-PROSVJETNOG
DRUŠTVA »SLOVENSKI DOM« U ZAGREBU**

POVODOM DESETOGODIŠNICE NEPREDNOG RADA DRUŠTVA BLAGIŠE BRKIN

1945. – 1955.

PREMIJERA

VRNITEV BLAŽONOVIH
(POVRATAK BLAŽONOVIH)

Igre in sadržajne izdanje s treh dijelova.
Igre: BRANKO BUČIĆ Iznos: 10000 KHR
Scenograf: ANTON PIVKOVIĆ

<p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p>	<p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p> <p>Arhidiakon Blaženove zveze</p> <p>Šušter Blaženove zveze</p> <p>Miša Blaženove zveze</p>	<p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p> <p>Blaženove zveze</p>
---	---	--

D o s t a j

Dio: Smjelo se otkazati. Kralj. Pisciarka van.

Kazalište: ANTON PIVKOVIĆ Iz priredbe: BLAGIŠE BRKIN Scenograf: ANTON PIVKOVIĆ

Početak u 20 sati – Svršetak oko 22:30 sati

Cijene ulaznica
od 50 do 150 Din

PROBNA ULAZNICA:
U kazališnu predstava ulaznica izdaje se od 10-12 i od 17-20 sat na dan od 20-400, na izvornici izdaje se od 10-12 i od 17-20 sat na dan predstava od 10-20 sat.

simpatijama in da so mnoge bolj vabile v gledališče slovenske igre, ki so jih igrali slovenski igralci, kakor pa primerjava zagrebsškega, gotovo najbolj avtentičnega »Vučkaka« s tistim, ki so ga pripravili v Ljubljani, pa četudi pod vodstvom istega režiserja (razumljivo je, da je bil ta obisk za Ljubljancane veliko bolj mikaven in celo poučen). Podobno privlačnost je imelo tudi gostovanje novega ljubljanskga Mestnega gledališča na odru Zagrebskega dramskega gledališča (1957), saj je pokazalo poleg še neznanega *Cankarja*, odrske priredbe »Martina Kačurja«, tudi nekoliko nenavadno gledališko improvizacijo z Vilhar-Mahničevim »Večerom v čitavnici«. Takega priznanja, četudi v drugem smislu, je bilo deležno le še gostovanje s Smoletovo »Antigono« (SNG 1960). Ljudje so menda spraševali, tako je poročal eden od kritikov, zakaj še ena Antigona? — ta pa je odgovarjal: ne gre še za eno Antigono, temveč za novo in sodobno delo.²⁶ Ob teh gostovanjih so pokazala ljubljanska gledališča še nekaj novosti, tako Borov »Pajčolan iz mesečine« in Štefančevo igro »Včeraj popoldne« (MGlj 1960) in Zupančičevo »Hišo na robu mesta« (SNG 1962).

Nekaj priložnosti za srečanje s slovenskimi dramskimi teksti, ki smo jih pri dosedanjem naštevanju pogrešali, so dala še gostovanja drugih slovenskih ali jugoslovanskih gledališč in tudi nekateri nastopi amaterskih skupin. To sicer že presega okvir našega razpravljanja, saj je namenjeno le vezem med Zagrebom in Ljubljano, zato naj bodo omenjena le tista dela, ki jih nismo srečali prej: gledališka družina iz Siska je uprizorila Borove »Raztrgance« (Noč u Glubokom, 1947); Narodno gledališče iz Šibenika Mire Pucove-Miheličeve »Ogenj in pepel«

²⁶ Več. list 4. jan. 1960.

Récents rapports entre les répertoires de Zagreb et de Ljubljana

L'auteur complète ici son étude sur les rapports plus anciens entre les capitales de la Croatie et de la Slovénie qu'il avait publiée dans les revues *Novi Svet* (Ljubljana 1950) et *Republika* (Zagreb 1952). Il constate que les rapports des vingt dernières années sont moins féconds qu'aux époques passées, pourtant, quelques pièces intéressantes furent échangées. Le public de Ljubljana eut l'occasion de connaître une série des pièces de Krleža, déjà connues (comme *Les Glembay*, *L'Agonie*), de nouvelles (comme *Arétée*), ou d'autres qui jusqu'alors n'avaient pas été représentées («*Vučjak*» Le village des loups). Pour la première fois on vit figurer au répertoire de Ljubljana l'auteur croate Viktor Car Emin avec sa pièce «*La sentinelle*» (1923) rappelant Rappalo et qui lors de la crise de Trieste était devenue de nouveau actuelle. La littérature croate moderne fut représentée par Kulundžić et Matković, la renaissance de Dubrovnik par Držić. Toutes ces pièces furent jouées au Théâtre national de Ljubljana, tandis que le Théâtre municipal donna Gervais et Roksandić. Quelques auteurs furent joués dans les deux théâtres.

Zagreb représenta immédiatement après la guerre l'auteur dramatique de la Résistance Matej Bor. Suivirent les pièces de Cankar et des auteurs contemporains B. Kreft, J. Torkar, P. Kozak et D. Smole. En plus des oeuvres mises au répertoire des théâtres de Zagreb et de Ljubljana, il faut souligner l'importance des tournées, les théâtres donnant toujours des oeuvres caractéristiques de leur pays. Un exemple intéressant de cette collaboration fut la représentation de la pièce de Krleža «*Vučjak*» donnée à Zagreb par le Théâtre de Ljubljana et à Ljubljana par le Théâtre de Zagreb, le même jour (1951).

Francè Brenk:

Prispevek k zgodovini slovenskega in jugoslovanskega filma do 9. maja 1945

Filmografijo slovenskih filmov med letom 1898, ko so posneli na ozemlju današnje Jugoslavije prvi film («Razgled Ljubljane», ki pa najbrž ne živi več), in letom 1945, ko so posneli filme o osvoboditvi Beograda, Zagreba in Ljubljane, poznamo.

Slovensko filmsko bibliografijo sestavljajo kandidatje režiserji in dramaturgi Akademije za gledališče, radio, film in TV v Ljubljani; v svojih seminarskih referatih registrirajo in interpretirajo, kar je bilo med letom 1896—ko je izšlo 16. novembra prvo natiskano vabilo k prvi filmski predstavi v Ljubljani, in sicer v Slovenskem narodu — in pa letom 1965 napisanega o filmu v našem tisku.

V Filmski kulturi, »jugoslavenskem časopisu za filmska pitanja«, izhaja že dlje »gradivo za zgodovino jugoslovanskega filma«, čeprav nenačrtno in revialno atraktivno.

Tako postaja pri nas zgodovina filmske kulture vse bolj razvejan predmet in problem, ki prerašča iz zgodovinskih korenin v naš čas, v njegovo filmsko — in kar je vse bolj pomembno — v njegovo televizijsko prihodnost.